УДК 274/278:316.74(477)«1991/…»
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.1.9

Кралюк Петро Михайлович,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії держави та права
Національного університету «Острозька академія»
orcid.org/0000-0003-1741-1079
petro.kraliuk@oa.edu.ua

ІНТЕГРАЦІЯ ПРОТЕСТАНТІВ У ПУБЛІЧНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ: БАПТИСТИ, П'ЯТИДЕСЯТНИКИ, АДВЕНТИСТИ (1991 – ДОТЕПЕР)

У статті здійснено комплексний історико-релігієзнавчий аналіз процесу інтеграції провідних протестантських спільнот України – баптистів, п'ятидесятників та адвентистів сьомого дня у публічний простір держави від моменту здобуття незалежності у 1991 році до сучасного періоду. Дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує історичний, соціологічний та релігієзнавчий аналіз трансформації ролі протестантських громад у суспільстві. Обґрунтовано ключову тезу роботи, відповідно до якої подолання протестантами маргінального статусу, успадкованого від радянської доби, відбулося переважно не через політичну активність чи участь у владних структурах, а завдяки послідовному розвитку соціального служіння (дияконії), яке стало основним механізмом суспільної присутності та легітимації. Простежено еволюцію соціальних практик від епізодичних гуманітарних ініціатив початку 1990-х років до формування професійних благодійних організацій, медичних закладів, реабілітаційних програм та розгалужених волонтерських мереж. Також розкрито конфесійні особливості соціальної діяльності, а саме розвиток центрів реабілітації та соціальної адаптації у баптистському середовищі, активізацію волонтерського руху й капеланського служіння серед п'ятидесятників, а також інституціоналізовані моделі медичної й гуманітарної допомоги в адвентистській традиції, зокрема через діяльність ADRA Ukraine та медичних ініціатив на кшталт клініки «Ангелія». Показано, що участь протестантських громад у допомозі внутрішньо переміщеним особам, евакуаційних операціях, гуманітарному забезпеченні населення та підтримці військових сприяла закріпленню їхнього статусу як важливих акторів громадянського суспільства та чинників національної стійкості. Зроблено висновок, що модель «служіння замість політики» стала ефективною стратегією інтеграції протестантських спільнот у публічний простір України.

Ключові слова: сучасний протестантизм, соціальне служіння, баптисти, п'ятидесятники, адвентисти сьомого дня, інтеграція, громадянське суспільство, волонтерство, капеланство, національна стійкість, ADRA Ukraine.

Kraliuk Petro,
Doctor of Philosophy, Professor,
Head of the Department of Theory and History of State and Law
National University "Ostroh Academy"
orcid.org/0000-0003-1741-1079
petro.kraliuk@oa.edu.ua

INTEGRATION OF PROTESTANTS INTO THE PUBLIC SPACE OF UKRAINE THROUGH SOCIAL MINISTRY: BAPTISTS, PENTECOSTALS, AND SEVENTH-DAY ADVENTISTS (1991–PRESENT)

This article presents a comprehensive historical and religious-studies analysis of the process through which the leading Protestant communities of Ukraine – Baptists, Pentecostals, and Seventh-day Adventists have integrated into the country's public sphere from the moment of Ukraine's independence in 1991 to the present day.

© Кралюк П. М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

The study is based on an interdisciplinary approach that combines historical, sociological, and religious-studies perspectives in order to examine the transformation of the role of Protestant communities within Ukrainian society. The central argument of the article is that the overcoming of the marginal status inherited from the Soviet period occurred primarily not through political activism or participation in state power structures, but through the consistent development of social ministry (diakonia), which became the principal mechanism of public presence and social legitimization. The article traces the evolution of social practices from episodic humanitarian initiatives of the early 1990s to the establishment of professional charitable organizations, medical institutions, rehabilitation programs, and extensive volunteer networks. The study also highlights confessional specificities of social engagement, including the development of rehabilitation and social adaptation centers within Baptist communities, the expansion of volunteer movements and chaplaincy ministry among Pentecostals, and the institutionalized models of medical and humanitarian assistance within the Adventist tradition, particularly through the activities of ADRA Ukraine and medical initiatives such as the "Angelia" clinic. It is demonstrated that the participation of Protestant communities in assisting internally displaced persons, conducting evacuation efforts, providing humanitarian aid, and supporting military personnel has contributed to consolidating their status as significant actors of civil society and as important contributors to Ukraine's national resilience. The article concludes that the model of "service instead of politics" has proven to be an effective strategy for the integration of Protestant communities into the public space of contemporary Ukraine.

Key words: contemporary Protestantism, social ministry, Baptists, Pentecostals, Seventh-day Adventists, integration, civil society, volunteering, chaplaincy, national resilience, ADRA Ukraine.

Дослідження трансформації релігійного ландшафту України після здобуття незалежності у 1991 році відкриває глибокі соціокультурні та суспільно-політичні процеси, які визначили формування новітньої української ідентичності. Поняття публічного простору в пострадянській Україні формувалося в умовах радикального зламу парадигм, а саме від жорсткого ідеологічного контролю та державного атеїзму, де релігія була витіснена на абсолютну маргіналію, до плюралістичного середовища, що потребувало нових ціннісних орієнтирів. У соціології релігії публічний простір розуміється не лише як фізична чи медійна сфера, але як арена активної взаємодії різних соціальних акторів, де відбувається узгодження суспільних інтересів, формування громадянського суспільства та легітимація різноманітних інституцій. Для українського суспільства початку 1990-х років цей простір був значною мірою дезорієнтованим, обтяженим економічними кризами, наслідками тоталітарного минулого та гострим ідеологічним вакуумом. У цьому контексті релігійні організації отримали унікальний шанс не лише відновити свою діяльність, але й запропонувати соціуму нові моделі соціальної поведінки та етичної відповідальності.

Метою статті є історико-релігієзнавчий аналіз процесу інтеграції протестантських спільнот України у публічний простір у період від 1991 року до сьогодення через соціальне служіння, а також виявлення механізмів, завдяки яким баптисти, п'ятидесятники та адвентисти сьомого дня сформували нову модель суспільної присутності, засновану не на політичній участі, а на практиках дияконії та соціальної відповідальності.

Аналіз проблеми дослідження. Протестантизм в Україні після 1991 року розпочав надзвичайно складний, багатовимірний і болісний процес виходу з периферійного становища. У радянський період протестантські деномінації зазнавали системних, жорстоких репресій з боку державного апарату. Віряни часто позбавлялися доступу до вищої освіти, престижних професій, їх таврували як «сектантів», «фанатиків» та «ворожих елементів», що призвело до формування специфічної, ізоляціоністської теології виживання. У такій парадигмі світ сприймався як вороже середовище, а головним завданням церкви було збереження чистоти віри в очікуванні есхатологічних подій. Здобуття незалежності та свободи совісті вимагало від цих спільнот кардинального переосмислення власної ролі. Замість пасивного очікування сформувалася потреба у богослов'ї активної присутності, соціальної відповідальності та відкритості до діалогу із суспільством (Стоцький, 2023; Lyubashchenko, 2010).

Центральна теза дослідження полягає в тому, що інтеграція протестантських спільнот у публічний простір України відбулася не через створення політичних інституцій чи спроби безпосереднього входження у владні структури, а через системне соціальне служіння

(дияконію). Обравши модель «служіння замість політики», протестанти змогли знизити рівень суспільних упереджень, здобути довіру та стати активними учасниками громадянського суспільства (Kuryliak, 2022; Cherenkov, 2011).

Для аналізу обрано три найбільші протестантські групи України, які мають відмінні богословські та організаційні характеристики:

– баптисти – представлені Всеукраїнським союзом церков євангельських християн-баптистів (ВСЦ ЄХБ), з розгалуженою мережею помісних громад;

– п'ятидесятники – об'єднані переважно в Українську Церкву Християн Віри Євангельської (УЦХВЄ), що характеризується високою внутрішньою солідарністю та активною місіонерською діяльністю;

– Церква Адвентистів сьомого дня – релігійна організація з глобальною інституційною структурою та акцентом на медичному служінні, гуманітарній допомозі та популяризації здорового способу життя.

Хронологічний аналіз показує, що соціальне служіння протестантських церков еволюціонувало від епізодичних гуманітарних ініціатив 1990-х років до професійних соціальних і медичних структур, реабілітаційних центрів та масштабних гуманітарних мереж під час повномасштабної війни. Саме ця еволюція закріпила за протестантськими спільнотами статус важливих акторів публічного простору та національної стійкості України.

Основні результати дослідження. Період з 1991 по 2004 рік є засадничим для розуміння процесів формування публічного обличчя українського протестантизму. Цей етап характеризується фундаментальним зламом у парадигмі існування церков, що знаменував собою вихід із радянської ізоляції. Проголошення державної незалежності України та прийняття першого демократичного Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» ініціювали процес масової легалізації громад, які раніше були змушені діяти у підпіллі або напівпідпіллі. Віряни, які десятиліттями збиралися потайки у приватних будинках або лісах, отримали безпрецедентне право відкрито будувати молитовні будинки, реєструвати юридичні особи, орендувати стадіони та палаци культури для масових богослужінь і євангелізацій. Це був час ейфорії, стрімкого кількісного зростання громад та перших спроб осмислити свою роль у вільному, але глибоко травмованому суспільстві (Wanner, 2004).

Головним маркером цього початкового періоду стала майже цілковита відсутність політичних структур, ініційованих або підтримуваних протестантами. На відміну від країн Західної Європи, де існують потужні християнсько-демократичні традиції, українські протестанти початку 1990-х років не мали ні інтелектуального ресурсу, ні політичного досвіду, ні широкої суспільної електоральної бази для створення власних релігійних партій. Значну роль відігравала також теологічна інерція: політика традиційно сприймалася як сфера, невіддільна від корупції, компромісів із совістю та «світу цього», що суперечило етичним ідеалам євангельських християн. Натомість фокус уваги був інтуїтивно, а згодом і стратегічно перенесений на масову соціальну допомогу. Цей вибір став природною та життєво необхідною реакцією на катастрофічний економічний спад, гіперінфляцію, масове безробіття, колапс державної системи охорони здоров'я та тотальне зубожіння населення, що супроводжували розпад Радянського Союзу (Mierienkov et al., 2021).

Специфіка реалізації цього фокуса мала свої виразні особливості в кожній з аналізованих груп. Що стосується баптистських громад, інституційно представлених ВСЦ ЄХБ, початковий етап інтеграції розпочався з розгортання масової гуманітарної допомоги через розгалужені та добре скоординовані церковні мережі. Завдяки швидкому встановленню тісних і довірчих зв'язків із західними, передусім північноамериканськими та німецькими єдиновірцями, українські баптисти перетворилися на надзвичайно потужні канали дистрибуції багатотонних гуманітарних вантажів (Wanner, 2007). Допомога у вигляді одягу, взуття, базових харчових продуктів та дефіцитних медикаментів розподілялася не лише серед членів церков, але й масово охоплювала широкі верстви населення. Для багатьох українців отримання цієї допомоги стало першим у житті позитивним контактом із протестантами, що руйнував нав'язані радянською системою стереотипи про «людожерів-сектантів». Одночасно з цим баптисти виявилися одними з перших, хто відреагував на епідемію наркоманії та алкоголізму, що вразила українські міста в 1990-х роках.

Почалося створення перших християнських реабілітаційних центрів, які пропонували альтернативу неефективній радянській каральній наркології. Використовуючи методику глибокого духовного переродження, терапевтичних спільнот та повної ізоляції від кримінального середовища, ці центри продемонстрували вражаючі показники одужання, чим привернули увагу як місцевої влади, так і зневірених родин (Мєрєнков, 2019).

Своєю чергою, п'ятидесятницький рух (УЦХВЄ), який історично мав значний відсоток багатодітних родин та був глибоко вкоріненний у сільській місцевості та невеликих містах, зосередився на розвитку місій допомоги малозабезпеченим і найбільш маргіналізованим групам. У цей період п'ятидесятники закладають основи свого специфічного соціального служіння, яке часто межувало з подвижництвом. Відбувається бурхливий розвиток молодіжних соціальних програм: маси християнської молоді починають регулярно відвідувати дитячі будинки, школи-інтернати, будинки престарілих та лікарні. Ця діяльність набула форми так званої «діяльної євангелізації», де проповідь Євангелія нерозривно поєднувалася з практичним, відчутним розв'язанням побутових проблем нужденних. Молодіжні хори, театральні гуртки та лялькові театри при церквах стали інструментами не лише релігійного просвітництва, але й соціальної реабілітації дітей-сиріт та дітей вулиці, кількість яких у ті роки сягнула критичних масштабів (Wanner, 2022).

Специфічний і багато в чому унікальний шлях обрали адвентисти сьомого дня. Їхня інтеграція була жорстко детермінована особливостями адвентистського богослов'я, яке розглядає фізичне тіло як «храм Святого Духа», а фізичне здоров'я людини – як невіддільну частину її духовного спасіння та гармонійного розвитку. Вже на початку 1990-х років адвентисти розгорнули в Україні масштабні програми здорового способу життя. Вони стали піонерами у проведенні публічних антитютюнових та антиалкогольних кампаній, організовуючи так звані виставки здоров'я у публічних парках, на центральних площах міст та в будинках культури. Ці заходи включали безкоштовне вимірювання артеріального тиску, розрахунок індексу маси тіла, дегустацію здорової їжі та лекції про шкідливість залежностей. Ключовим інституційним кроком для адвентистів стало офіційне заснування в Україні 21 лютого 1993 року благодійної організації ADRA Ukraine (Адвентистського агентства допомоги та розвитку). Ця структура, будучи частиною глобальної мережі ADRA, що працює у понад 100 країнах світу та має консультативний статус при Економічній і соціальній раді ООН, заклала фундамент професійної благодійності за найвищими міжнародними стандартами. У період з 1993 по 2004 рік гуманітарні програми ADRA Ukraine зосереджувалися на наданні критично необхідної допомоги дітям-сиротам, пацієнтам лікарень, людям з інвалідністю та пенсіонерам , що дозволило церкві здобути високий авторитет у міжнародних та урядових колах (Куриляк, 2020).

Аналізуючи динаміку періоду 1991–2004 років, можна з упевненістю констатувати, що соціальне служіння стає першим і найважливішим каналом входження протестантів у публічну сферу посттоталітарної України. Воно дозволило прорвати глуху стіну недовіри, штучно сформовану десятиліттями агресивної радянської пропаганди. Завдяки інтенсивній гуманітарній активності протестанти перестали бути «невидимою» маргінальною групою і почали сприйматися як проактивні учасники суспільного життя, здатні брати на себе відповідальність за розв'язання гострих соціальних криз в умовах тотальної слабкості державних інституцій.

Помаранчева революція 2004 року стала потужним каталізатором розвитку громадянського суспільства в Україні. Вона продемонструвала здатність суспільства до самоорганізації, взаємодопомоги та захисту демократичних цінностей. Для протестантських спільнот цей історичний злам ознаменувався переходом від фази спонтанної, ситуативної дияконії, що домінувала в 1990-х, до системної інституціоналізації та професіоналізації соціального служіння. Якщо раніше допомога часто обмежувалася неформальною роздачею привезених з-за кордону речей без глибокого аналізу потреб, то в період відносної економічної стабілізації та інституційного розвитку 2004–2013 років маркерами часу стають зовсім інші процеси. Це, перш за все, масова поява професійних благодійних структур, налагодження системної, довгострокової співпраці з місцевими територіальними громадами, школами та лікарнями, а також формування стійкої публічної довіри

не просто як до «добрих людей», а як до надійних інституційних партнерів.

У цей час у протестантському середовищі відбувається важливий богословський і практичний зсув. Церкви остаточно усвідомлюють, що для досягнення тривалого та масштабного соціального впливу необхідно виходити за межі виключно релігійної риторики. Відбувається перехід від моделі «заповнення інформаційного вакууму проповіддю» до концепції «холістичної (цілісної) місії». Ця місія розуміє людину цілісно, стверджуючи, що турбота про її фізичне виживання, психологічне здоров'я, освіту та соціальну інтеграцію є такою ж важливою частиною Євангелія, як і спасіння душі. Для реалізації такого підходу протестанти почали масово реєструвати легальні, прозорі юридичні особи – благодійні фонди, громадські організації, реабілітаційні центри з офіційним статусом та власними статутами. Це, своєю чергою, вимагало якісно нового рівня компетенцій: служителі почали здобувати світську вищу освіту в галузях соціальної роботи, психології, менеджменту та права.

Серед баптистських громад у цей період спостерігається інтенсивний розвиток системної роботи з реабілітації залежностей. Те, що в 1990-х починалося як ізольовані ініціативи окремих пасторів, у 2000-х роках трансформувалося у великі всеукраїнські асоціації християнських центрів реабілітації. Вони почали розробляти власні стандартизовані програми, публікувати методичні посібники та, що найважливіше, офіційно взаємодіяти з державними наркологічними диспансерами, соціальними службами та пенітенціарною системою. Водночас активно розширювався спектр соціальних проєктів при помісних громадах. Баптисти почали засновувати дитячі будинки сімейного типу, центри денного перебування для дітей з кризових сімей, безкоштовні їдальні для безхатьків, що працювали на регулярній основі. Також спостерігався значний інтерес до сфери освіти: почалося створення християнських загальноосвітніх шкіл та дитячих садочків, які пропонували альтернативу державній освіті, базуючись на високих академічних стандартах та християнській етиці (Мєрєнков, 2023).

Для п'ятидесятників (УЦХВЄ) етап інституціоналізації пройшов шляхом глибокого структурування внутрішніх департаментів церкви. Розуміючи масштаби волонтерського руху всередині братства, керівництво УЦХВЄ створює окремий Департамент соціального служіння, який отримав завдання координувати, навчати та ресурсно забезпечувати діяльність тисяч волонтерів по всій країні. Одним із наймасштабніших напрямків стало проведення регулярних дитячих таборів. Щоліта десятки тисяч дітей, значна частина яких походила з малозабезпечених сімей або інтернатів, проходили через рекреаційно-освітні програми. Наприклад, на базі таких закладів, як табір «Єдність» на Волині, організовувався спеціалізований відпочинок для людей з інвалідністю, що вимагало високого рівня інклюзивної підготовки волонтерів. Паралельно розвивалися потужні освітні та сімейні програми: запрацював Департамент сімейного служіння, який займався превенцією розлучень, консультуванням подружніх пар та допомогою жінкам, які постраждали від домашнього насильства. При багатьох великих міських церквах були створені власні благодійні фонди для адресної допомоги хворим і знедоленим. Окремо варто відзначити розширення діяльності Асоціації центрів реабілітації "Teen Challenge" (заснованої відомим американським проповідником Девідом Вілкерсоном), яка впроваджувала в Україні передові міжнародні практики роботи із залежними групами населення (Мєрєнков, 2023; Мокієнко, 2018).

Для адвентистів десятиліття 2004–2013 років стало періодом безпрецедентного масштабування та диверсифікації діяльності ADRA Ukraine. Організація поступово перейшла від прямої роздачі гуманітарної допомоги до впровадження складних, довгострокових програм розвитку громад. Це включало мікрокредитування для малих підприємців у депресивних регіонах, освітні гранти, проєкти з покращення доступу до чистої питної води. Особливого розмаху набули соціально-медичні ініціативи, які стали візитною карткою конфесії. Пізнавально-розважальна програма «Країна здоров'я», орієнтована переважно на дітей та підлітків, перетворилася на масове явище, що проводилося у співпраці з директорами шкіл-інтернатів та міськими адміністраціями. Під час таких заходів дітям в ігровій формі пояснювали вісім фундаментальних принципів здоров'я: важливість чистої води, сонячного світла, свіжого повітря, правильного харчування, фізичних

вправ, відпочинку, стриманості (відмови від шкідливих звичок) та духовного спокою. Заходи супроводжувалися демонстрацією наочних експонатів, таких як «легені курця», для профілактики тютюнопаління. Саме завдяки цим успішним превентивним ініціативам у цей період розпочалася концептуальна підготовка до створення повноцінних лікувальних закладів, що згодом реалізувалося у відкритті клініки (Куриляк, 2020; Куриляк, 2021).

Протягом 2004–2013 років соціальне служіння протестантів остаточно перетворюється на стійкий інституційний механізм їхньої публічної присутності. Церкви перестали сприйматися виключно як місця для недільних богослужінь; вони перетворилися на потужні центри надання соціальних послуг, передові хаби громадської активності та повноцінні суб'єкти громадянського суспільства, з якими мусила рахуватися, вести діалог і прагнула співпрацювати місцева і державна влада (Wanner, 2007; Lyubashchenko, 2010).

Революція Гідності (2013–2014 рр.), анексія Криму та початок збройної агресії Російської Федерації на сході України стали точкою неповернення, екзистенційним шоком, який назавжди змінив українське суспільство загалом і протестантські спільноти зокрема. У цей критичний період українські протестанти остаточно, публічно і незворотно руйнують залишки пацифістсько-ізоляціоністської парадигми радянського зразка, яка диктувала відстороненість від справ держави. Відбувається кардинальний теологічний і практичний перехід до активної, свідомої громадянської позиції. Протестанти виявляють масові приклади патріотизму, національної солідарності та розгортають масштабну гуманітарну роботу на фоні тимчасової неспроможності, а подекуди й паралічу державних структур впоратися з наслідками перших років війни (Penner, 2024).

Маркерами цього безпрецедентного етапу стають масовий християнський волонтерський рух, зародження та стрімкий розвиток інституту військового капеланства, надання безпрецедентної за обсягами допомоги сотням тисяч внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та налагодження тісної оперативної співпраці з державними силовими структурами (Збройними Силами України, Національною гвардією, Державною службою з надзвичайних ситуацій) (Луцан, 2023; Саган & Гарат, 2023). Одночасно, у 2017 році, протестанти використали відзначення на державному рівні 500-річного ювілею Європейської Реформації для подальшої легітимації своєї присутності у публічному просторі (Мєрєнков, 2020). Це свято було використано не лише для ретроспективних урочистостей, а як інтелектуальну платформу для переосмислення ідей Реформації як моделі для реформування сучасного українського суспільства, подолання корупції та утвердження трудової етики. Водночас, саме в постмайданний період протестанти почали гучно й артикульовано заявляти про свої позиції щодо захисту традиційних сімейних цінностей у публічному просторі, реагуючи на сучасні гендерні виклики через організацію масштабних вуличних ходів, протестантську публіцистику та створення громадських об'єднань, таких як «Всеукраїнський Собор» (Elsner, 2022).

В умовах гібридної війни баптистські церкви (ВСЦ ЄХБ) з перших днів конфлікту на Донбасі перетворилися на потужні вузли порятунку та гуманітарні центри допомоги. Громади, які опинилися на сході України в зоні бойових дій або поблизу неї, часто ставали чи не єдиними осередками стабільності для місцевого населення. Пастори та віряни, ризикуючи життям, організовували під обстрілами роздачу хліба, питної води та медикаментів, а також евакуацію мирних жителів. Баптисти по всій решті території країни мобілізували колосальні логістичні та фінансові ресурси для підтримки переселенців: недільні школи та молитовні будинки екстрено переобладнувалися під транзитні гуртожитки, а сім'ї вірян масово і безкоштовно приймали біженців зі сходу у свої власні домівки. Почалося створення системних фондів для відновлення і реконструкції зруйнованого житла на звільнених від окупації територіях Донецької та Луганської областей, де волонтери-будівельники з баптистських церков Західної та Центральної України місяцями працювали безкоштовно (Myakinchenko, 2019; Kuryliak & Balaklytskyi, 2021; Elliott, 2022).

Для п'ятидесятників (УЦХВЄ) період 2014–2021 років ознаменувався вибуховим розвитком активного волонтерського руху та глибокою інтеграцією у капеланське служіння. Подолавши історичні догматичні застереження щодо служби в армії, тисячі вірян

та священнослужителів братерства добровільно вирушили на фронт. Значна частина з них діяла як капелани-добровольці. Вони не лише забезпечували критично важливу духовну, моральну та психологічну підтримку українським бійцям у найгарячіших точках конфлікту, але й постійно розв'язували логістичні питання, доставляючи на передову амуніцію, тепловізори, транспортні засоби та харчові продукти. Одночасно зародилися нові, специфічні форми соціальної роботи, продиктовані трагедіями війни: підтримка родин зниклих безвісти військовослужбовців та комплексна опіка над родинами загиблих захисників. Наприклад, місія «Добрий Самарянин» у місті Рівне ініціювала регулярні зустрічі та ретрити для вдів загиблих героїв, надаючи їм простір для психологічного розвантаження та духовної втіхи. Реакцією на масовий прояв ПТСР серед ветеранів стало створення в УЦХВЄ потужного Департаменту душеопікунства, який розпочав професійну підготовку фахівців з кризового консультування та травмотерапії (Myakinchenko, 2019; Soloviy, 2024).

Адвентисти сьомого дня у відповідь на виклики війни також відкрили нову сторінку своєї інституційної історії. Організація ADRA Ukraine вступила у свій другий великий етап розвитку (2014–2022), сфокусувавши левову частку своїх ресурсів на гуманітарних місіях безпосередньо в зоні збройного конфлікту на Донбасі та вздовж лінії розмежування. Вони реалізовували масштабні інфраструктурні проєкти з відновлення пошкоджених артилерією будинків, забезпечення системами очищення та постачання питної води для цілих населених пунктів, які опинилися відрізаними від комунікацій, а також надання комплексних зимових наборів і палива для виживання в умовах відсутності опалення (Kuryliak, 2021). Паралельно впроваджувалися грантові програми психологічної підтримки та перекваліфікації для ВПО, що сприяло їхній інтеграції на нових місцях проживання. Епохальною подією для адвентистів в Україні стало заснування у Києві в 2014 році медичного центру – клініки «Ангелія». Місією цього закладу стало «відновлення цілісності людини» шляхом поєднання сучасних досягнень доказової медицини та природних методів профілактики. У 2016 році клініка отримала повну ліцензію Міністерства охорони здоров'я України, а у 2017 році стала офіційним членом Адвентистської міжнародної організації охорони здоров'я (Adventist Health International). В умовах війни, що провокувала епідемію ментальних розладів, клініка швидко розширила свої напрямки, включивши психіатрію, психотерапію, лікування всіх видів залежностей, а також сімейну медицину, неврологію та стоматологію (Kuryliak, 2023; Kuryliak, 2025).

Завдяки безпрецедентній жертовності, громадянській мужності та високій організаційній здатності, виявленій у період 2014–2021 років, протестанти починають беззаперечно сприйматися українським суспільством і державним апаратом як глибоко патріотичні, соціально корисні та абсолютно надійні суспільні актори. Стигма «чужинців» чи «західних агентів», яка ще могла подекуди тліти у свідомості старшого покоління, була остаточно змита спільно пролитою кров'ю, допомогою на передовій та колосальним волонтерським потом.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року створило абсолютну екзистенційну загрозу для самого існування української нації та держави. Для протестантських спільнот цей безпрецедентний виклик означав перехід до нового, радикального етапу їхньої інтеграції у публічний простір, який характеризується тотальною мобілізацією всіх наявних ресурсів. Цей етап визначається переходом до надмасштабної, загальнонаціональної гуманітарної діяльності, повною і безшовною інтеграцією церков у національні та міжнародні волонтерські мережі, залученням багатомільйонних міжнародних партнерств і збереженням суворої політичної нейтральності на користь забезпечення абсолютної національної єдності. Дослідження та емпіричні дані переконливо демонструють, що в умовах шоку та колапсу багатьох муніципальних структур у перші тижні повномасштабної війни, саме церковні мережі з їхньою гнучкою горизонтальною архітектурою довіри, внутрішньою дисципліною та міцними міжнародними зв'язками стали рятівним каркасом виживання для мільйонів українців.

Маркери публічної активності протестантів у цей період стають максимально видимими: це щоденна, цілодобова евакуація людей з-під нищівних артилерійських та авіаційних

обстрілів, створення складних логістичних маршрутів міжнародного рівня для доставки тисяч тонн допомоги, розгортання сотень «пунктів незламності» на базі церковних будівель, а також надання високоспеціалізованої медичної і травмотерапевтичної допомоги. Важливою характеристикою цього етапу є те, що волонтерська діяльність протестантів стала масово пов'язаною з прямим, безпосереднім ризиком для життя і здоров'я служителів (Smuniewski, 2024).

Баптисти (ВСЦ ЄХБ) продемонстрували феноменальну здатність до швидкої трансформації своєї інфраструктури. З 2022 року практично кожен баптистський молитовний будинок в Україні був переформатований на гуманітарний штаб, склади для сортування речей або транзитний прихисток для біженців. Використовуючи свої історичні та інституційні зв'язки з баптистськими всесвітніми альянсами в Європі та Північній Америці, ВСЦ ЄХБ організував безперебійне постачання десятків тисяч тонн гуманітарних вантажів. Окрім стандартних продуктових наборів та одягу, баптистські громади централізовано закуповували сотні потужних дизель-генераторів для знеструмлених лікарень і водоканалів, десятки карет швидкої допомоги та броньованих мікроавтобусів для потреб фронту. Баптистські церкви, розташовані в західних регіонах України та в країнах Європейського Союзу, стали ключовими координаційними вузлами для прийому, розміщення та довгострокової соціальної адаптації українських біженців, організовуючи для них курси вивчення місцевих мов, надаючи безкоштовну юридичну підтримку та кваліфіковану психологічну допомогу в подоланні травми переміщення (Soloviy, 2024).

П'ятидесятники (УЦХВЄ) з перших годин вторгнення взяли на себе одні з найважчих і найнебезпечніших напрямків соціального служіння – екстремальну евакуаційну допомогу з гарячих точок. Історії подвигу окремих служителів вражають: так, пастор церкви ХВЄ в смт Арбузинка Миколаївської області Сергій Турко разом зі своєю відважною командою постійно евакуював людей із прифронтових сіл під щільними обстрілами. Під час однієї з місій волонтери дивом врятувалися, коли в їхній евакуаційний мікроавтобус врізався російський дрон із вибухівкою (Ми встигли тільки вибігти, 2025). Поряд із героїчними евакуаціями, УЦХВЄ розгорнула низку інноваційних та надзвичайно практичних форм підтримки захисників: так, служителі та волонтери з церков Тернополя та Збаража спроєктували, створили та передали безпосередньо на фронт автономну «баню на колесах», що дозволяє бійцям приймати теплий душ і прати речі в суворих польових умовах осінньо-зимової багнюки. У приміщеннях церков по всій країні (наприклад, у Тернополі) безперервно, щодня виготовляють тисячі квадратних метрів маскувальних сіток для потреб ЗСУ (Служителі з Тернополя, 2025). Окрім фронтової та військово-капеланської підтримки, п'ятидесятники масово долучилися до інфраструктурних проєктів виживання: команди з Рівненщини під керівництвом єпископа Володимира Брички оперативно виїжджали до деокупованих територій та Києва для відновлення критично важливих систем опалення у зруйнованих будинках (Повернути киянам тепло, 2026). Посилено продовжувалася робота у пенітенціарних закладах (наприклад, курс «Шлях ув'язненого» у Миколаївському СІЗО, після якого 12 жінок прийняли хрещення) та організація різдвяних зустрічей солідарності для сімей військових, які зникли безвісти, під гаслом «Надія є» (як це відбувалося у місті Сміла на Черкащині) (Свобода в неволі, 2026; Надія є, 2025).

Адвентисти сьомого дня у період після 2022 року вивели свою діяльність на рівень інституційного максимуму. Діяльність благодійної організації ADRA Ukraine в цей третій етап свого розвитку набула колосальних масштабів. Визнанням цього факту стало те, що у 2023-2024 роках за версією авторитетного журналу Forbes Ukraine ADRA посіла 13-те місце серед усіх благодійних фондів України за обсягами допомоги (Третє місце, 2025). Крім того, організація здобула 1-ше місце в номінації «Народний доброчинець-2023: благодійність у захисті України» Національного конкурсу «Благодійна Україна» та посіла 12-те місце у рейтингу «Топ 100 доброчинних організацій України» за підсумками 2023 року від ВБО «Асоціація благодійників України» (ADRA Ukraine перемогла, 2024; Благодійна організація ADRA, 2024). Ключовим інструментом масштабування стало партнерство зі Всесвітньою продовольчою програмою ООН (ВПП)

та урядами міжнародних донорів – Данії, Німеччини, Словаччини, Швеції, Канади, Японії (Four Years of Conflict, 2026). Завдяки цьому ADRA розгорнула складну гуманітарну логістику, розподіляючи багатотонні продуктові набори та фінансову допомогу мільйонам потребуючих. Унікальним і життєво необхідним проєктом стали «соціальні перевезення»: у громадах зі зруйнованою транспортною інфраструктурою безкоштовні рейси від ADRA дозволили понад 73 тисячам бенефіціарів (станом на лютий 2025 року) діставатися до лікарень, банків та магазинів у сусідніх населених пунктах (ADRA Ukraine Three years, 2025). Ця діяльність здійснюється в умовах надвисоких ризиків: задокументовано випадки, коли у серпні 2024 року російські FPV-дрони прицільно атакували склади та пункти видачі гуманітарної допомоги ADRA у Куп'янську Харківської області та на Херсонщині, внаслідок чого волонтери та бенефіціари зазнавали поранень, а автотранспорт було пошкоджено (У Куп'янську fpv-дрон, 2024; Гуманітарна місія, 2025). Водночас безпрецедентного розвитку набули медико-соціальні проєкти адвентистів. Клініка «Ангелія», яка ще під час пандемії COVID-19 відзначилася безкоштовним обслуговуванням киян та масовим тестуванням, у період повномасштабної війни створила інноваційний проєкт «Мобільна клініка» для надання допомоги безпосередньо у прифронтових та деокупованих зонах. Ця робота отримала найвище визнання: у 2023 році клініка була нагороджена міжнародною відзнакою від американського Університету здоров'я Лома Лінда за «безкорисливе та зразкове служіння біженцям, інвалідам… за мужність і стійкість у час безпрецедентного тиску», а генеральний директор Юрій Бондаренко отримав державну відзнаку Верховної Ради України «за вагомий внесок у зміцнення духовності українського народу, активну просвітницьку, благодійну та волонтерську діяльність». Крім того, інтеграція адвентистів у державні процеси підтверджується підписанням у 2024 році офіційних меморандумів про співпрацю з Офісом Уповноваженого Верховної Ради з прав людини (Омбудсменом) щодо консолідації зусиль у захисті прав громадян та з Київським міським центром зайнятості. Адвентистські спільноти також створюють та утримують прихистки для найвразливіших верств, наприклад, прихисток «Гармонія» на Дніпропетровщині, де проживають майже сто евакуйованих пенсіонерів (Владовська & Ільчук, 2023).

В умовах повномасштабної війни екстраординарне соціальне служіння стає головною, абсолютною та беззаперечною формою публічної легітимації протестантів в Україні. Українське суспільство та держава оцінюють релігійні організації вже не за їхніми догматичними відмінностями чи літургійними традиціями, а за їхньою практичною здатністю рятувати людські життя, підтримувати моральну та фізичну стійкість нації, розв'язувати критичні логістичні завдання та надавати безумовну, жертовну допомогу у найтемніші часи. Протестанти остаточно і безповоротно довели свою повну інтегрованість у «кровоносну систему» українського громадянського суспільства.

Для глибокого та всебічного розуміння механізмів інтеграції протестантів доцільно провести порівняльний аналіз трьох конфесій за чіткими маркерами. Загальна узагальнена теза полягає в тому, що усі три аналізовані конфесії свідомо чи інтуїтивно обрали модель «служіння замість політики» як найефективніший інструмент легітимації. Однак, зважаючи на їхню унікальну теологію, еклезіологію (вчення про природу і структуру церкви) та історичний бекграунд, вони використовують суттєво різні практичні форми та інституційні моделі реалізації цього служіння.

Порівняльний аналіз конфесійних моделей соціального служіння баптистів, п'ятидесятників та адвентистів сьомого дня демонструє наявність як спільної стратегічної логіки інтеграції у публічний простір через служіння, так і суттєвих відмінностей у рівні інституціоналізації, формах соціальної діяльності, характері взаємодії з державою та способах формування публічного іміджу.

Щодо рівня інституціоналізації соціального служіння, модель Всеукраїнського союзу церков євангельських християн-баптистів характеризується сильно децентралізованою структурою, що історично базується на конгрегаціоналістській традиції. У ній зберігається високий рівень автономної ініціативи помісних громад, які за необхідності об'єднують ресурси на рівні регіональних об'єднань для реагування на локальні кризи. Натомість

Українська Церква Християн Віри Євангельської демонструє гібридну модель, що поєднує потужний низовий волонтерський ентузіазм із централізованим керівництвом через профільні структури, зокрема департаменти соціального служіння та душеопікунства. Модель адвентистів сьомого дня є найбільш централізованою та професійно стандартизованою: соціальна діяльність реалізується через глобальні підпорядковані інституції, такі як ADRA Ukraine, а також через ліцензовані медичні заклади, зокрема клініку «Ангелія».

Типи соціальних проєктів та їхні пріоритети також суттєво відрізняються. Баптистські громади активно розвивають масові гуманітарні транзитні хаби, центри підтримки внутрішньо переміщених осіб, реабілітаційні програми для залежних, а також системи розподілу міжнародної допомоги та освітні ініціативи. П'ятидесятницькі спільноти вирізняються практиками оперативного реагування: евакуацією населення безпосередньо із зон бойових дій, розвитком військового капеланства, відбудовою критичної інфраструктури, створенням польових форм допомоги військовим, пенітенціарним служінням та опікою над родинами загиблих. Натомість адвентисти сьомого дня реалізують соціальні проєкти переважно на рівні широкої гуманітарної логістики, включаючи безкоштовні перевезення, продовольчі програми у співпраці з міжнародними організаціями, діяльність мобільних і стаціонарних клінік, а також просвітницькі програми здорового способу життя, зокрема ініціативу «Країна здоров'я».

У сфері взаємодії з державними інституціями також спостерігаються відмінні підходи. Баптисти підтримують тісну співпрацю переважно на рівні місцевого самоврядування, регіональних військових адміністрацій та структур соціальної політики. П'ятидесятницькі спільноти демонструють більш оперативну взаємодію із силовими структурами, зокрема із Збройними силами України через капеланське служіння, ДСНС у сфері рятувальних операцій та місцевими адміністраціями у питаннях відбудови. Адвентистська модель характеризується формалізованою інституційною співпрацею, що передбачає підписання меморандумів із державними органами, отримання офіційних відзнак від Верховної Ради України, а також партнерські зв'язки з урядами іноземних держав і міжнародними структурами, включно з ООН.

Попри активну суспільну роль, усі три конфесійні групи демонструють принципову відсутність партійної політичної активності. Баптисти послідовно відмовляються від створення чи підтримки політичних партій, зосереджуючись натомість на захисті свободи віросповідання та морально-етичних цінностей. П'ятидесятники дистанціюються від партійної боротьби, зміщуючи акцент на громадянський патріотизм, підтримку національної безпеки та сімейних цінностей. Адвентисти сьомого дня дотримуються традиційного для глобальної церкви аполітизму та нейтралітету, зосереджуючись на гуманітарному праві, збереженні людського життя та медичній етиці.

У результаті формується відмінний публічний імідж кожної конфесії. Баптисти сприймаються суспільством як надійні гуманітарні партнери, ефективні організатори логістики та захисники консервативних моральних цінностей. П'ятидесятники формують образ жертовних волонтерів і капеланів, які активно беруть участь у допомозі військовим і цивільним у кризових умовах. Адвентисти сьомого дня закріпили за собою репутацію високопрофесійних благодійників і експертів у сфері фізичного та ментального здоров'я, а також надійних партнерів міжнародних гуманітарних структур.

Як свідчить порівняльний аналіз, кожна з конфесій максимізувала свої сильні сторони. Баптисти зробили стратегічну ставку на масовість, конгрегаційну автономію та гнучку мобілізацію величезних ресурсів локальних громад, що зробило їхні церкви своєрідними гуманітарними «опорними пунктами» у кожному місті та селі країни. П'ятидесятники відзначилися винятково високим рівнем особистої жертовності та глибокою інтеграцією безпосередньо у фронтову реальність, де їхні волонтери та капелани свідомо працюють на межі смертельного ризику, закриваючи унікальні побутові, евакуаційні та духовні потреби армії та цивільних у найнебезпечніших зонах. Адвентисти, майстерно використовуючи потужну глобальну архітектуру ADRA та свою унікальну теологічну зосередженість на здоров'ї, змогли побудувати в Україні високопрофесійну,

ліцензовану та стандартизовану систему медичної та гуманітарної допомоги, яка визнається на найвищому рівні від урядів країн-донорів до структур ООН та українського парламенту.

Надзвичайно важливою спільною рисою є те, що всі ці масштабні, багатомільйонні проєкти та героїчні дії відбуваються за повної, свідомої відсутності партійної політичної активності. Протестанти в Україні змогли стати неймовірно впливовими акторами формування публічного дискурсу у сферах соціального захисту, сімейної політики та національної стійкості , але вони принципово не використовують свій величезний соціальний капітал для конвертації в електоральні бали на політичних виборах. Саме ця інституційна безкорисливість та відданість місії стала незламним фундаментом їхньої високої легітимності та довіри з боку українського суспільства.

Висновки. Синтезуючи результати комплексного дослідження процесів інтеграції українських протестантів (баптистів, п'ятидесятників та адвентистів сьомого дня) у публічний простір в історичний період з 1991 року до нашого часу, можна сформулювати наступні фундаментальні підсумкові тези:

По-перше, з моменту здобуття незалежності у 1991 році протестантські спільноти успішно та глибоко інтегрувались у публічний простір України виключно через розгортання соціальних ініціатив. Подолавши неймовірно складний історичний шлях від статусу стигматизованих, замкнених і переслідуваних релігійних меншин, маргіналізованих тоталітарним радянським режимом, вони еволюціонували до статусу системоутворювальних, опорних інституцій сучасного українського громадянського суспільства. Практичне, відчутне соціальне служіння (дияконія) стало тим універсальним комунікативним інструментом, який дозволив успішно ретранслювати глибинні релігійні ідеали у зрозумілі для постсекулярного суспільства категорії дієвої турботи, милосердя, соціальної справедливості та громадянської відповідальності.

По-друге, масштабне соціальне служіння стало надзвичайно ефективною історичною альтернативою політичній мобілізації. Свідомо відмовившись від амбіцій створення «християнсько-демократичних партій», участі у політичних інтригах та спроб прямого контролю над владними інституціями, баптисти, п'ятидесятники та адвентисти здобули в українському суспільстві набагато більший і стабільніший вплив. Їхня унікальна модель «діяльної дияконії» створила солідний, незгоряний капітал суспільної довіри. Цей капітал дозволяє їм сьогодні співпрацювати з державним апаратом виключно на партнерських, паритетних засадах, зберігаючи при цьому свою організаційну автономію, незалежність суджень та високий моральний авторитет у суспільстві.

По-третє, періоди екзистенційних криз та війн – починаючи від гібридної фази російської агресії 2014 року до повномасштабного вторгнення 2022 року і його руйнівних наслідків сьогодні – радикально і незворотно прискорили процес остаточної публічної легітимації протестантських спільнот. Війна стала тим суворим історичним каталізатором, який змусив церкви вийти за межі будь-якого комфорту і максимально мобілізувати всі свої організаційні, фінансові, логістичні та людські ресурси заради порятунку ближнього. Щоденний волонтерський подвиг тисяч служителів, багато з яких зазнали переслідувань на окупованих територіях, постійно ризикували і продовжують ризикувати життям під обстрілами під час евакуацій або навіть віддали своє життя за порятунок інших, остаточно зняв із порядку денного будь-які рудиментарні питання про те, чи є протестанти «чужорідним», західним елементом. Навпаки, через організацію надскладних міжнародних гуманітарних місій, створення передових медичних клінік та реабілітаційних центрів, безстрашне військове капеланство та невтомну соціальну логістику вони довели, що є невіддільною, органічною і життєво важливою частиною хороброго українського народу та його героїчного спротиву.

Список використаних джерел:

«Ми встигли тільки вибігти з мікроавтобуса, як в нього врізався дрон із вибухівкою» – свідчення Сергія Турка про Божий захист. (2025). *Українська Церква Християн Віри Євангельської*. URL: https://www.chve.org.ua/svidchennia-serhiia-turka-pro-bozhyi-zakhyst-arbuzynka/

«Надія є» – на Черкащині відбулася різдвяна зустріч для сімей військових зниклих безвісти. (2025). *Українська Церква Християн Віри Євангельської*. URL: https://www.chve.org.ua/na-cherkashchyni-rizdviana-zustrich-simei-viiskovykh-znyklykh-bezvisty/

Благодійна організація ADRA Україна посіла 12-те місце у рейтингу «Топ 100 доброчинних організацій України за підсумками 2023 року» (2024). *ADRA Ukraine*. URL: https://adventist.ua/news/ukraine/blahodiina-orhanizatsiia-adra-ukraina-posila-12-te-mistse-u-reitynhu-top-100-dobrochynnykh-orhanizatsii-ukrainy-za-pidsumkamy-2023-roku/

Владовська, О., & Ільчук, О. (2023). Проєкт «Мобільна клініка» отримав відзнаки від Верховної Ради України та університету здоров'я Лома Лінда. *Українська уніонна конференція Церкви адвентистів сьомого дня*. URL: https://adventist.ua/news/world/proiekt-mobilna-klinika-otrymav-vidznaky-vid-verkhovnoi-rady-ukrainy-ta-universytetu-zdorovia-loma-linda/

Гуманітарна місія ADRA Ukraine і ВПП ООН зазнала дронової атаки в Херсонській області. (2025). *ADRA Ukraine*. URL: https://www.adra.ua/gumanitarna-misija-adra-ukraine-i-vpp-oon-zaznala-dronovoi-ataki-v-hersonskij-oblasti/#pll_switcher

Луцан, І. В. (2023). Філантропічна допомога протестантських церков в Україні: Конструктивні форми соціальної діяльності під час російсько-української війни. *Освітній дискурс*, 45 (7–9), 101–112. https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.45(7-9)-9.

Куриляк, В. (2020). Соціальне вчення та практики церкви адвентистів сьомого дня в Україні. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*, (4 (48)), 6–15. https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.4 (48).232666

Куриляк, В. (2021). Практики здорового способу життя Церкви адвентистів сьомого дня в Україні. *Мультиверсум. Філософський альманах*, *2* (1(173)), 132–165. https://doi.org/10.35423/2078-8142.2021.1.2.08.

Мєрєнков, Г. А. (2019). Харитативна діяльність пізньопротестантських церков в Україні: Тенденції розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*, 30 (69), 22–28. https://doi.org/10.32838/2663-5984/2019/3.4

Мєрєнков, Г. (2020). Український протестантизм: від R-500 до. «Всеукраїнського Собору». *Практична філософія*, (1), 167–173.

Мєрєнков, Г. А. (2023). *Соціальна і громадянська активність пізньопротестантських церков у незалежній Україні як наслідок переосмислення своєї євангельської місії* [Дис. канд. філос. наук, Український державний університет імені Михайла Драгоманова]. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/44674

Мокієнко, М. (2018). *П'ятидесятництво : особливості богословської та соціальної ідентифікації* [Автореф. дис. д-ра філос. наук, Український державний університет імені Михайла Драгоманова]. Київ. 36 с. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/31673

Повернути киянам тепло – команда під керівництвом єпископа Володимира Брички у Києві. (2026). *Українська Церква Християн Віри Євангельської*. URL: https://www.chve.org.ua/komanda-volodymyra-brychky-u-kyievi1-26/

Саган, О., & Гарат, І. (2023). Концептуальні питання та етапи становлення військового капеланства в незалежній Україні. *Філософська думка*, 2, 86–95. https://doi.org/10.15407/fd2023.01.059.

Свобода в неволі – 12 жінок у СІЗО охрестилися після курсу «Шлях ув'язненого». (2026). *Українська Церква Християн Віри Євангельської*. URL: https://www.chve.org.ua/12-zhinok-u-sizo-okhrestylysia-pislia-kursu-shliakh-uviaznenoho-26/

Служителі з Тернополя та Збаража подарували бійцям баню на колесах. (2025). *Всеукраїнський Собор*. URL: https://sobor.com.ua/news/banya

Стоцький, Я. (2023). Конфесійні трансформації баптистських і п'ятидесятницьких громад Західних областей України в 1976–1991 рр. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*, (2), 63–75. https://doi.org/10.32782/2307-7778/2023.2.9

Третє місце в «Благодійній Україні-2024»: ADRA Ukraine відзначили за соціальну діяльність. (2025). *Всеукраїнський Собор*. URL: https://sobor.com.ua/news/adra-11

У Куп'янську fpv-дрон атакував пункт видачі гуманітарної допомоги ADRA Ukraine: поранена одна людина. (2024). *ADRA Ukraine*. URL: https://www.adra.ua/u-kupyansku-fvp-dron-atakuvav-punkt-vydachi-gumanitarnoyi-dopomogy-adra-ukraine-poranena-odna-lyudyna/

ADRA Ukraine перемогла в національному конкурсі благодійників як «Народний доброчинець-2023». (2024). ADRA Ukraine. URL: https://www.adra.ua/adra-ukraine-peremogla-v-naczionalnomu-konkursi-blagodijnykiv-yak-narodnyj-dobrochynecz-2023/

ADRA Ukraine: 2022–2025: Three years on the war. (2025). ADRA. 32 p. URL: https://www.adra.ua/wp-content/uploads/documents/ADRA_Ukraine_Annual_Report_2022-2025_EN.pdf

Cherenkov, M. (2011). Toward an Appropriate Missiology for Post-Soviet Evangelical Churches: Global Missiological Trends and Local Realities. *Theological Reflections: Eastern European Journal of Theology*, 12, 49–58. URL: http://reflections.eeit-edu.info/article/view/70631

Elliott, M. R. (2022). Best Practices in Protestant Aid for Ukrainian Refugees: 2022. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 42 (7), 39–76. https://doi.org/10.55221/2693-2148.2378

Elsner, R. (2022). Ukrainian Churches and the Implementation of the Istanbul Convention in Ukraine: Being Europe Without Accepting "Gender." *The Review of Faith & International Affairs*, 20 (3), 63–76. https://doi.org/10.1080/15570274.2022.2111797

Four Years of Conflict in Ukraine: The Human Stories Behind the Headlines. (2026). *ADRA International*. URL: https://adra.org/four-years-of-conflict-in-ukraine-the-human-stories-behind-the-headlines

Kuryliak, V. (2021). Activities of the Adventist Development and Relief Agency in Eastern Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 41 (4), 288–310. URL: https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol41/iss4/21

Kuryliak, V. (2025). Strategies of Religious Communication of the Seventh-day Adventist Church in the Context of Russia's War Against Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 45 (2), 130–145. https://doi.org/10.55221/2693-2229.2598.

Kuryliak, V. (2022). Analysis of the Multi-Confessional Religious Situation in Ukraine in the Period from 2000 to 2021. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 42 (8), 22–38. https://doi.org/10.55221/2693-2148.2386

Kuryliak, V. (2023). The Adventist Development and Relief Agency in the Conditions of War in Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 43 (1), 94–100. https://doi.org/10.55221/2693-2148.2403

Kuryliak, V., & Balaklytskyi, M. (2021). Armed Conflict and Protestant Volunteering in Eastern Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 41 (4), 268–287. URL: https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol41/iss4/20

Lyubashchenko, V. (2010). Protestantism in Ukraine: Achievements and Losses. *Religion, State and Society*, 38 (3), 265–289. https://doi.org/10.1080/09637494.2010.499284

Mierienkov, H., Fedorenko, M., & Makarchuk, S. (2021). Activity of Evangelical Baptist Christians In Ukraine (1991-2021). *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 41 (4), 243–267. URL: https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol41/iss4/19/

Myakinchenko, I. (2019). Charity Activity of Church and Religion Organizations during the Military Conflict in the East of Ukraine. *Intermarum: History, Policy, Culture*, 6, 157–173. https://doi.org/10.35433/history.11199

Penner, P. (2024). Attitudes toward War and Peace in the Ukrainian Evangelical Context. *Religions*, 15 (1), 1–15. https://doi.org/10.3390/rel15010024

Smuniewski, C. (2024). Christian Communities During Russia's War Against Ukraine: Perception of the Churches' Aid Involvement Through the Eyes of Poles from Lviv – A Pilot Study. *Religions*, 15 (11), 1–12. https://doi.org/10.3390/rel15111312.

Soloviy, R. (2024). The Church Amidst the War of Attrition: Ukrainian Evangelical Community in Search of a New Mission Paradigm. *Religions*, 15 (9), 1–16. https://doi.org/10.3390/rel15091136

Wanner, C. (2004). Missionaries of Faith and Culture: Evangelical Encounters in Ukraine. *Slavic Review*, 63 (4), 732–755. https://doi.org/10.2307/1520418

Wanner, C. (2007). *Communities of the Converted: Ukrainians and Global Evangelism*. London: Cornell University Press. 320 p. https://doi.org/10.7591/9780801461903

Wanner, C. (2022). *Everyday Religiosity and the Politics of Belonging in Ukraine*. London: Cornell University Press. 246 p.

References:

"My vstyhly tilky vybihty z mikroavtobusa, yak v noho vrizavsia dron iz vybukhivkoiu" – svidchennia Serhiia Turka pro Bozhyi zakhyst ["We barely managed to run out of the minibus when a drone with explosives crashed into it" – Serhiy Turk's testimony about God's protection]. (2025). *Ukrainska Tserkva Khrystyian Viry Yevanhelskoi* [Ukrainian Church of Christians of the Evangelical Faith]. Retrieved from: https://www.chve.org.ua/svidchennia-serhiia-turka-pro-bozhyi-zakhyst-arbuzynka/ [in Ukrainian].

"Nadiia ye" – na Cherkashchyni vidbulasia rizdviana zustrich dlia simei viiskovykh znyklykh bezvisty ["There is hope" – a Christmas meeting for families of missing servicemen took place in Cherkasy region]. (2025). *Ukrainska Tserkva Khrystyian Viry Yevanhelskoi* [Ukrainian Church of Christians of the Evangelical Faith]. Retrieved from: https://www.chve.org.ua/na-cherkashchyni-rizdviana-zustrich-simei-viiskovykh-znyklykh-bezvisty/ [in Ukrainian].

Blahodiina orhanizatsiia ADRA Ukraina posila 12-te mistse u reitynhu "Top 100 dobrochynnykh orhanizatsii Ukrainy za pidsumkamy 2023 roku" [The charitable organization ADRA Ukraine took 12th place in the rating "Top 100 charitable organizations of Ukraine in 2023"] (2024). *ADRA Ukraine*. Retrieved from: https://adventist.ua/news/ukraine/blahodiina-orhanizatsiia-adra-ukraina-posila-12-te-mistse-u-reitynhu-top-100-dobrochynnykh-orhanizatsii-ukrainy-za-pidsumkamy-2023-roku/ [in Ukrainian].

Vladovska, O., & Ilchuk, O. (2023). Proiekt "Mobilna klinika" otrymav vidznaky vid Verkhovnoi Rady Ukrainy ta universytetu zdorovia Loma Linda [The Mobile Clinic project received awards from the Verkhovna Rada of Ukraine and

Loma Linda University of Health Sciences]. *Ukrainska unionna konferentsiia Tserkvy adventystiv somoho dnia* [Ukrainian Union Conference of the Seventh-day Adventist Church]. Retrieved from: https://adventist.ua/news/world/proiekt-mobilna-klinika-otrymav-vidznaky-vid-verkhovnoi-rady-ukrainy-ta-universytetu-zdorovia-loma-linda/ [in Ukrainian].

Humanitarna misiia ADRA Ukraine i VPP OON zaznala dronovoi ataky v Khersonskii oblasti [ADRA Ukraine and WFP humanitarian mission suffered a drone attack in Kherson region]. (2025). *ADRA Ukraine*. Retrieved from: https://www.adra.ua/gumanitarna-misija-adra-ukraine-i-vpp-oon-zaznala-dronovoi-ataki-v-hersonskij-oblasti/#pll_switcher [in Ukrainian].

Kuryliak, V. (2020). Sotsialne vchennia ta praktyky tserkvy adventystiv somoho dnia v Ukraini [Social Teachings and practices of the Seventh-day Adventist Church in Ukraine]. *Visnyk NTUU "KPI" Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo* [National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law], (4 (48)), 6–15. https://doi.org/10.20535/2308-5053.2020.4 (48).232666 [in Ukrainian].

Kuryliak, V. (2021). Praktyky zdorovoho sposobu zhyttia Tserkvy adventystiv somoho dnia v Ukraini [Healthy Lifestyle Practices of the Seventh-day Adventist Church in Ukraine]. *Multyversum. Filosofskyi almanakh* [Multiversum. Philosophical Almanac], *2* (1(173)), 132–165. https://doi.org/10.35423/2078-8142.2021.1.2.08. [in Ukrainian].

Lutsan, I. V. (2023). Filantropichna dopomoha protestantskykh tserkov v Ukraini: Konstruktyvni formy sotsialnoi diialnosti pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny [Philanthropic assistance of Protestant churches in Ukraine: Constructive forms of social activity during the Russian-Ukrainian war]. *Osvitnii dyskurs [Educational Discourse]*, 45 (7–9), 101–112. https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.45(7-9)-9. [in Ukrainian].

Mierienkov, H.A. (2019). Kharytatyvna diialnist piznoprotestantskykh tserkov v Ukraini: Tendentsii rozvytku [Charitable activities of late Protestant churches in Ukraine: Development trends]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Istorychni nauky* [Scientific Notes of the V.I. Vernadsky TNU. Series: Historical Sciences], 30 (69), 22–28. https://doi.org/10.32838/2663-5984/2019/3.4 [in Ukrainian].

Mierienkov, H. (2020). Ukrainskyi protestantyzm: vid R-500 do. "Vseukrainskoho Soboru" [Ukrainian Protestantism: from R-500 to the "All-Ukrainian Council"]. *Praktychna filosofiia* [Practical philosophy], 1, 167–173 [in Ukrainian].

Mierienkov, H. A. (2023). *Sotsialna i hromadianska aktyvnist piznoprotestantskykh tserkov u nezalezhnii Ukraini yak naslidok pereosmyslennia svoiei yevanhelskoi misii* [Social and civic activity of late Protestant churches in independent Ukraine as a consequence of rethinking their evangelical mission] (Dys. kand. filos. nauk, Ukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomanova). Kyiv. Retrieved from: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/44674 [in Ukrainian].

Mokiienko, M. (2018). *Piatydesiatnytstvo : osoblyvosti bohoslovskoi ta sotsialnoi identyfikatsii* [Pentecostalism: features of theological and social identification] (Avtoref. dys. d-ra filos. nauk, Ukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomanova). Kyiv. 36 p. Retrieved from: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/31673 [in Ukrainian].

Povernuty kyianam teplo – komanda pid kerivnytstvom yepyskopa Volodymyra Brychky u Kyievi [Bringing warmth back to Kyiv residents – a team led by Bishop Volodymyr Brychka in Kyiv]. (2026). *Ukrainska Tserkva Khrystyian Viry Yevanhelskoi* [Ukrainian Church of Christians of the Evangelical Faith]. Retrieved from: https://www.chve.org.ua/komanda-volodymyra-brychky-u-kyievi1-26/ [in Ukrainian].

Sahan, O., & Harat, I. (2023). Kontseptualni pytannia ta etapy stanovlennia viiskovoho kapelanstva v nezalezhnii Ukraini [Conceptual issues and stages of the establishment of military chaplaincy in independent Ukraine]. *Filosofska dumka* [Philosophical thought], 2, 86–95. https://doi.org/10.15407/fd2023.01.059 [in Ukrainian].

Svoboda v nevoli – 12 zhinok u SIZO okhrestylysia pislia kursu "Shliakh uviaznenoho" [Freedom in Captivity – 12 Women in Pretrial Detention Center Baptized After "The Prisoner's Path" Course]. (2026). *Ukrainska Tserkva Khrystyian Viry Yevanhelskoi* [Ukrainian Church of Christians of the Evangelical Faith]. Retrieved from: https://www.chve.org.ua/12-zhinok-u-sizo-okhrestylysia-pislia-kursu-shliakh-uviaznenoho-26/ [in Ukrainian].

Sluzhyteli z Ternopolia ta Zbarazha podaruvaly biitsiam baniu na kolesakh [Servants from Ternopil and Zbarazh presented the soldiers with a bathhouse on wheels]. (2025). *Vseukrainskyi Sobor* [All-Ukrainian Council]. Retrieved from: https://sobor.com.ua/news/banya [in Ukrainian].

Stotskyi, Ya. (2023). Konfesiini transformatsii baptystskykh i piatydesiatnytskykh hromad Zakhidnykh oblastei Ukrainy v 1976–1991 rr [Confessional transformations of Baptist and Pentecostal communities in the Western regions of Ukraine in 1976–1991]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ceriia: Istoriia* [Scientific Issues Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: History], 2, 63–75. https://doi.org/10.32782/2307-7778/2023.2.9 [in Ukrainian].

Tretie mistse v "Blahodiinii Ukraini-2024»: ADRA Ukraine vidznachyly za sotsialnu diialnist [Third place in "Charity Ukraine-2024": ADRA Ukraine was recognized for social activities]. (2025). *Vseukrainskyi Sobor* [All-Ukrainian Council]. Retrieved from: https://sobor.com.ua/news/adra-11 [in Ukrainian].

U Kupiansku fpv-dron atakuvav punkt vydachi humanitarnoi dopomohy ADRA Ukraine: poranena odna liudyna [In Kupyansk, an FPV drone attacked an ADRA Ukraine humanitarian aid distribution point: one person was injured].

(2024). *ADRA Ukraine*. Retrieved from: https://www.adra.ua/u-kupyansku-fvp-dron-atakuvav-punkt-vydachi-gumanitarnoyi-dopomogy-adra-ukraine-poranena-odna-lyudyna/ [in Ukrainian].

ADRA Ukraine peremohla v natsionalnomu konkursi blahodiinykiv yak "Narodnyi dobrochynets-2023» [ADRA Ukraine won the national philanthropist competition as the "People's Benefactor-2023"]. (2024). *ADRA Ukraine*. Retrieved from: https://www.adra.ua/adra-ukraine-peremogla-v-naczionalnomu-konkursi-blagodijnykiv-yak-narodnyj-dobrochynecz-2023/ [in Ukrainian].

ADRA Ukraine: 2022–2025: Three years on the war. (2025). ADRA. 32 p. Retrieved from: https://www.adra.ua/wp-content/uploads/documents/ADRA_Ukraine_Annual_Report_2022-2025_EN.pdf

Cherenkov, M. (2011). Toward an Appropriate Missiology for Post-Soviet Evangelical Churches: Global Missiological Trends and Local Realities. *Theological Reflections: Eastern European Journal of Theology*, 12, 49–58. Retrieved from: http://reflections.eeit-edu.info/article/view/70631

Elliott, M. R. (2022). Best Practices in Protestant Aid for Ukrainian Refugees: 2022. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 42 (7), 39–76. https://doi.org/10.55221/2693-2148.2378

Elsner, R. (2022). Ukrainian Churches and the Implementation of the Istanbul Convention in Ukraine: Being Europe Without Accepting "Gender." *The Review of Faith & International Affairs*, 20 (3), 63–76. https://doi.org/10.1080/15570274.2022.2111797

Four Years of Conflict in Ukraine: The Human Stories Behind the Headlines. (2026). *ADRA International*. Retrieved from: https://adra.org/four-years-of-conflict-in-ukraine-the-human-stories-behind-the-headlines

Kuryliak, V. (2021). Activities of the Adventist Development and Relief Agency in Eastern Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 41 (4), 288–310. Retrieved from: https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol41/iss4/21

Kuryliak, V. (2025). Strategies of Religious Communication of the Seventh-day Adventist Church in the Context of Russia's War Against Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 45 (2), 130–145. https://doi.org/10.55221/2693-2229.2598.

Kuryliak, V. (2022). Analysis of the Multi-Confessional Religious Situation in Ukraine in the Period from 2000 to 2021. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 42 (8), 22–38. https://doi.org/10.55221/2693-2148.2386

Kuryliak, V. (2023). The Adventist Development and Relief Agency in the Conditions of War in Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 43 (1), 94–100. https://doi.org/10.55221/2693-2148.2403

Kuryliak, V., & Balaklytskyi, M. (2021). Armed Conflict and Protestant Volunteering in Eastern Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 41 (4), 268–287. Retrieved from: https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol41/iss4/20

Lyubashchenko, V. (2010). Protestantism in Ukraine: Achievements and Losses. *Religion, State and Society*, 38 (3), 265–289. https://doi.org/10.1080/09637494.2010.499284

Mierienkov, H., Fedorenko, M., & Makarchuk, S. (2021). Activity of Evangelical Baptist Christians In Ukraine (1991-2021). *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 41 (4), 243–267. Retrieved from: https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol41/iss4/19/

Myakinchenko, I. (2019). Charity Activity of Church and Religion Organizations during the Military Conflict in the East of Ukraine. *Intermarum: History, Policy, Culture*, 6, 157–173. https://doi.org/10.35433/history.11199

Penner, P. (2024). Attitudes toward War and Peace in the Ukrainian Evangelical Context. *Religions*, 15 (1), 1–15. https://doi.org/10.3390/rel15010024

Smuniewski, C. (2024). Christian Communities During Russia's War Against Ukraine: Perception of the Churches' Aid Involvement Through the Eyes of Poles from Lviv – A Pilot Study. *Religions*, 15 (11), 1–12. https://doi.org/10.3390/rel15111312.

Soloviy, R. (2024). The Church Amidst the War of Attrition: Ukrainian Evangelical Community in Search of a New Mission Paradigm. *Religions*, 15 (9), 1–16. https://doi.org/10.3390/rel15091136

Wanner, C. (2004). Missionaries of Faith and Culture: Evangelical Encounters in Ukraine. *Slavic Review*, 63 (4), 732–755. https://doi.org/10.2307/1520418

Wanner, C. (2007). *Communities of the Converted: Ukrainians and Global Evangelism*. London: Cornell University Press. 320 p. https://doi.org/10.7591/9780801461903

Wanner, C. (2022). *Everyday Religiosity and the Politics of Belonging in Ukraine*. London: Cornell University Press. 246 p.

Дата першого надходження статті до видання: 28.12.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.01.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.03.2026